

“O‘ZBEK FOLKLORI VA SHEVALARI TADQIQOTLARI: AMALIYOT, METODOLOGIYA, YANGICHA YONDASHUV”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy
konferensiya materiallari

2026-yil 23-may

*(Professor Samixon Ashirboyev tavalludining
80 yilligi munosabati bilan tashkil etilgan)*

“O‘zbek folklori va shevalari tadqiqotlari: *amaliyot, metodologiya, yangicha yondashuv*” mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari
/ Mas’ul muharrir: Sh.Sirojiddinov. – Toshkent, 2026.   bet.

Mas’ul muharrir:
Shuhrat Sirojiddinov
filologiya fanlari doktori, akademik

Tahrir hay’ati:

Normurodova N.Z. filologiya fanlari doktori, professor;
Jabborov N.A. filologiya fanlari doktori, professor;
Ashirboyev S. filologiya fanlari doktori, professor;
Tilavov A.X. filologiya fanlari nomzodi, dotsent;
Xidraliyeva Z.R. filol. fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;
Aliqulova H.Q. filol. fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi;
Turdialiyev A.X. filol. fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;
Alimardanov E.I. filol.fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), kattao‘qituvchi;
Qodirov U.A., katta o‘qituvchi.

Ushbu to‘plamda Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat O‘zbek tili va adabiyoti universitetida 2026-yil 23-mayda o‘tkazilgan **“O‘zbek folklori va shevalari tadqiqotlari: *amaliyot, metodologiya, yangicha yondashuv*”** mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari hamda filologiya fanlari doktori, professor Samixon Ashirboyevning tabarruk yoshi munosabati bilan yo‘llangan tabriklar o‘rin olgan.

To‘plam materiallaridan filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistratura va bakalavriat talabalari, shuningdek, keng o‘quvchilar ommasi foydalanishlari mumkin. Maqolalar sifati, mazmuni va haqiqiyliги uchun muallifning o‘zi javobgar hisoblanadi.

7	Nasiba SIDIKOVA, Sevinch G‘AFFOROVA, “Malika ayyor” dostoni variantlarida hasanxon obrazi tahlili	400
8	Nargiza UMURZAQOVA, Tohir Malikning “Odamiylik mulki” asarida Imom G‘azzoliy hikmatlarining o‘rni	405
9	Nurjahon RAHMONBERDIYEVA, Muhammad Alining “Avliyoning bashorati” dostonida tarix haqiqati va badiiyati	408
10	Mohinabonu RAHMATOVA, Nurota dostonchilik maktabining shakllanishi va rivojlanishi	412
11	Sanobar TURSUNOVA, Murod Mansurning “Judolik diyori” romanida diniy motivlar	414
12	Lobar AVAZOVA, Komiljon Imomov- o‘zbek xalq ertaklari tadqiqotchisi	417
13	Ozoda RAJABBOYEVA, “Xuastuanift” asarida qadimgi mifologik dunyoqarashning aks ettirilishi	421

5-SHO‘BA. FOLKLOR VA ADABIY ALOQALAR

1.	Matluba JABBOROVA, O‘zbek folkloridagi ayollar obrazining mumtoz adabiyotdagi transformatsiyasi	425
2.	G‘ayratbek XOLBUTAYEV, Komik folklor janrlari tizimi: genezis, poetika va semantik transformatsiya	428
3.	Abdukamol ABDUJALILOV, Sehrli ertaklarda motiv va obraz munosabati	433
4.	Ma‘mura RAMATOVA, Shimoliy Xorazmdagi ayrim tarixiy godonimlarini qiyosiy tahlil qilish	437
5.	Gulruh RAVSHANOVA, Muhammad Yusufning “Qora quyosh” dostonida poetik psixologizm	441
6.	Feruza TURDIMOVA, Muzayyana Alaviya adabiy merosida xalq og‘zaki ijodi va badiiyat uyg‘unligi	445
7.	Saodat JO‘RAYEVA, Bolalar folklori janrlarining badiiy va tarbiyaviy xususiyatlari	448
8.	Aziza SAYDULLAYEVA, O‘zbek-turk xalq sehrli ertaklarida soch obrazining mifopoetik talqini	451
9.	Huriniso XAYRULLAYEVA, “Qisasi Rabg‘uziy”da mavjud she‘riy parchalar badiiyatida folklor elementlarining ifodalanishi	454
10.	Sadoqat KAMOLOVA, “Masxara” obrazining badiiy-tarixiy funksiyasi (xalq og‘zaki ijodidan to bugungi kungacha bo‘lgan davr miqyosida)	456
11.	Shohzoda TURSUNBOYEVA, Mifologik va fantastik tafakkurda “barhayotlik” muammosining namoyon bo‘lishi	459
12.	Dilafruz MAHKAMOVA, “Bilga xoqon” romanida tarixiy xotira va turkiy qahramon xarakteri	463
13.	Nilufar DEHQONOVA, “Devonu lug‘otit-turk”dagi mifologik obrazlar va ularning folkloriy transformatsiyasi	468

NUROTA DOSTONCHILIK MAKTABINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE NUROTA SCHOOL OF HISTORY

Mohinabonu RAHMATOVA,

O'zMU tayanch doktorant

10.52773/tsuull.conf.2026.23.05/AYLS6986

Annotation. *This article examines the recording of the heroic epic “Alpomish” from the repertoire of storytellers belonging to the Nurota epic tradition. The study analyzes the performance traditions of the Nurota epic school, the specific features of epic narration, and the regional variants of the epic. Special attention is paid to the role of Nurota bakhshis in preserving and transmitting the epic heritage from generation to generation. The article also highlights the process of recording the epic by folklorists and its importance for the scientific study of Uzbek folklore. The place of the epic “Alpomish” in the repertoire of Nurota storytellers and the scholarly value of the recorded variants are discussed.*

Key words. *Alpomish epic, Nurota epic school, bakhshi, epic tradition, folklore, oral literature, epic variants, epic repertoire, folklore studies, recording process.*

O'zbek xalq og'zaki ijodi asrlar davomida xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy qadriyatlari va estetik qarashlarini o'zida mujassam etib kelgan boy meros hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodining eng yirik va murakkab janrlaridan biri bu – qahramonlik eposlaridir. Ana shunday epik asarlar ichida “Alpomish” dostoni o'zining badiiy mukammalligi, tarixiy qatlamlari va xalq ruhiyatini aks ettirishi bilan alohida o'rin egallaydi.

“Alpomish” dostoni o'zbek xalqining qadimiy qahramonlik eposlaridan biri bo'lib, u turli hududlarda turli variantlarda yashab kelgan. Dostonning ko'plab variantlari xalq baxshilari tomonidan ijro etilgan va keyinchalik folklorshunos olimlar tomonidan yozib olingan. Bu jarayonda Nurota dostonchilik maktabi ham alohida ahamiyat kasb etadi. Nurota hududida yashagan baxshilar “Alpomish” dostonini o'ziga xos ijro uslubi, badiiy talqin va variantlari bilan avloddan-avlodga yetkazib kelganlar. O'zbek epik an'alarida turli hududlarga xos bo'lgan dostonchilik maktablari mavjud. Jumladan, Qashqadaryo–Surxondaryo, Xorazm, Farg'ona hamda Nurota dostonchilik maktablari shular jumlasidandir. Nurota dostonchilik maktabi asosan hozirgi Navoiy viloyati va unga yaqin hududlarda shakllangan bo'lib, bu hududda dostonchilik an'anasi juda qadimdan rivojlangan. Bu maktab vakillari dostonlarni ijro etishda o'ziga xos ohang, kuy va poetik uslubdan foydalanganlar.

Nurota baxshilari repertuarida “Alpomish”, “Go'ro'g'li”, “Rustamxon”, “Kuntug'mish”, “Avazxon” kabi epik asarlar muhim o'rin egallagan. Shular orasida “Alpomish” dostoni eng ko'p ijro etilgan va xalq orasida keng tarqalgan dostonlardan biri bo'lgan. Nurota hududida yashagan baxshilar “Alpomish” dostonini avloddan-avlodga og'zaki ravishda yetkazib kelganlar. Bu jarayonda har bir baxshi o'zining ijro mahorati, badiiy talqini va improvizatsiyasi orqali doston matniga ayrim o'zgarishlar kiritgan. Shu sababli dostonning turli variantlari yuzaga kelgan.

Nurota baxshilarining repertuarida mavjud bo'lgan “Alpomish” varianti boshqa hudud variantlari bilan umumiy syujet asosiga ega bo'lsa-da, ayrim epizodlar, obrazlar talqini va poetik tasvirlar jihatidan farqlanadi. Masalan, ayrim variantlarda qahramonlarning dialoglari kengroq tasvirlanadi yoki mahalliy urf-odatlariga mos epizodlar qo'shiladi.

XX asr boshlaridan boshlab o'zbek folklorini ilmiy asosda o'rganish jarayoni kuchaydi. Shu davrda folklorshunos olimlar tomonidan turli hududlardagi baxshilar repertuaridagi dostonlar

yoziq olinib, ilmiy muomalaga kiritila boshladi. Nurota hududida ham folklor ekspeditsiyalari tashkil etilib, baxshilar repertuaridagi dostonlar yozib olingan. Bu jarayonda ayniqsa “Alpomish” dostoni alohida e’tibor qaratilgan epik asarlardan biri bo’lgan.

Folklorshunoslar baxshilar ijrosini yozib olish jarayonida nafaqat doston matnini, balki uning ijro uslubi, kuy-ohanglari, baxshining aytish texnikasi va tinglovchilar bilan munosabatini ham kuzatganlar. Bu esa epik an’anani to’liqroq o’rganish imkonini bergan.

Nurota dostonchilik maktabining taniqli vakillaridan biri Bekmurod Jo’raboy o’g’li hisoblanadi. U “Alpomish” dostonini o’ziga xos uslubda ijro etgan baxshilardan biri bo’lib, uning variantida dostonning ayrim epizodlari batafsil va badiiy tasvirlar bilan boyitilgan.

Bekmurod Jo’raboy o’g’li aytgan “Alpomish” dostoni folklorshunoslar tomonidan yozib olinib, keyinchalik ilmiy tadqiqotlar uchun muhim manba sifatida foydalanila boshlandi. Ushbu variantda qahramonlarning ruhiy holati, xalq urf-odatlar va epik an’analarning ayrim jihatlari o’ziga xos tarzda aks etgan. Dostonni yozib olish jarayonida baxshining ijro jarayoni, kuylarining o’ziga xosligi ham qayd etilgan. Bu esa nafaqat matnni, balki epik ijro madaniyatini ham saqlab qolish imkonini bergan. “Alpomish” dostonining Nurota baxshilaridan yozib olingan variantlari o’zbek folklorshunosligi uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Bu variantlar dostonning hududiy xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. Turli variantlarni qiyosiy tahlil qilish orqali doston syujetining rivojlanish jarayoni, obrazlar tizimi va poetik uslublari o’rganiladi.

Yozib olingan variantlar xalq og’zaki ijodining saqlanib qolishida muhim manba vazifasini bajaradi. Chunki og’zaki an’anada yashab kelgan asarlar yozib olinmasa, vaqt o’tishi bilan yo’qolib ketishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Nurota dostonchilik maktabi o’zbek epik an’analarning muhim markazlaridan biri hisoblanadi. Bu hudud baxshilari repertuarida “Alpomish” dostoni alohida o’rin egallab, avloddan-avlodga og’zaki ravishda yetkazib kelingan. Folklorshunos olimlar tomonidan Nurota baxshilaridan yozib olingan “Alpomish” variantlari dostonning hududiy xususiyatlarini o’rganishda muhim manba hisoblanadi. Ayniqsa, Bekmurod Jo’raboy o’g’li aytgan variant epik an’aning boyligini va baxshilik san’atining o’ziga xosligini namoyon etadi.

Bugungi kunda ushbu variantlarni ilmiy jihatdan o’rganish, qiyosiy tahlil qilish va nashr etish o’zbek folklorshunosligining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki bu ishlar xalq og’zaki ijodining bebaho namunalarini saqlab qolish hamda kelajak avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzayev T. Alpomish dostoni. – Toshkent: Fan, 1999.
2. Mirzayev T., Safarov O. O’zbek xalq og’zaki ijodi. – Toshkent: O’qituvchi, 2008.
3. Jo’rayev M. O’zbek folklorshunosligi asoslari. – Toshkent, 2017.
4. Qodirov M. O’zbek xalq eposi poetikasi. – Toshkent: Fan, 1986.
5. Karimov B. O’zbek folklori va epik an’ana. – Toshkent, 2010.
6. Alpomish. O’zbek xalq qahramonlik dostoni. – Toshkent, 1998.
7. O’zbek xalq og’zaki ijodi namunalari. – Toshkent: Fan, 1980.
8. Jirmunskiy V., Zarifov H. Uzbekskiy geroicheskiy epos. – M., 1947.
9. Safarov O. O’zbek xalq og’zaki poetik ijodi. – Toshkent, 2010.
10. O’zbek folklori ocherklari. – Toshkent: Fan, 1988.